

TURINYS

- 7 **AR ANA KONDA?**
- 8 **KĄ MUMS BLOGO, NEMALONAUS
GALI PADARYTI GYVŪNAI?**
- 12 **AR ŽELĖ GALI ŠAUDYTI STRĖLĖMIS?**
- 15 **AR KORALAI PAVOJINGI?**
- 16 **KIRMĖLĖ VAMPYRĖ?!**
- 16 **MŪSŲ KRAŠTŲ KIRMĖLAITĖS**
- 18 **KAS TURI DAUGIAUSIA DANTŲ?**
- 25 **ŽNYPLIUOTIEJI**
- 26 **KODĖL BIJOME ŠIMTAKOJŲ?**
- 29 **KUO KANDA VORAGYVIAI?**
 - 30 Kas baisiau – erkė ar vilkas?
 - 31 Ar reikia bijoti vorų?
- 34 **KAS SKRAIDO IR KANDA?**
 - 34 Ar laumės kumelė gali įspirti?
 - 39 Ar gali įkąsti drugelis?
 - 40 Dantytieji vabalai
 - 42 Bezdalės siurbikės
- 47 **MIELIEJI TARAKONAI**
- 48 **ŠUOLININKĖ KRAUJASIURBĖ**
 - 49 Kas pribaigė Napoleono armiją?
- 52 **ĮDOMŪS ŠIKNARAGIAI**
- 52 **NEPAVOJINGIEJI MUZIKANTAI**
- 55 **IŠ PROTO VARANTYS ZVIMBEKLIAI**
- 59 **KIENO GELUONIS AŠTRIAUSIAS?**
 - 59 Skruzdės ne tik kandžiojasi
 - 63 Nenuilstamai geliančios vapsvos
 - 64 Ne visos bitės kamikadzės
 - 64 Ar kamanės gelia?
 - 64 Negeliančios bitės ir vapsvos
 - 64 Invazinės vapsvos
 - 65 Ką daryti įgėlus vapsvoms,
skruzdėms, bitėms?

- 65 Parazitinės vapsvos ir pjūkleliai žmonių neparazituoja ir nepjausto
- 68 Ne tiek piktos, kiek negražios...

67 AR KARPIAI KANDA?

- 67 Rykliai su 35 000 dantų!..
- 67 Nuodingi spygliai
- 68 Kurios žuvis trenkia elektra?
- 68 Ne tiek piktos, kiek negražios...
- 70 Ir kur jos lenda?!
- 70 Nevalgyk manęs – gali nusinuodyti!
- 70 Lietuvos dantytosios žuvis

74 KUO SPALVINGESNIS, TUO PAVOJINGESNIS

75 AR REIKIA BIJOTI ROPLIŲ?

- 75 Sukramtytų nė nemirktelėję
- 76 Bedančiai, o kandžiojasi!
- 76 Ginasį ne dantimis
- 81 Nedraugiški drakonai
- 81 Vietoj seilių nuodai

87 AR YRA NUODINGŲ PAUKŠČIŲ?

- 88 Mušeikos, triedaliai ir plėšikai
- 91 Nuodingi paukščiai

94 KURIS ŽVĖRIS PAVOJINGIAUSIAS?

- 96 Kaip dantys auga?
- 98 Kiek tų dantų burnelėse?
- 99 Bedančiai...
- 100 Pilnos burnos dantų
- 100 Žinduoliai su nuodingais dantukais
- 103 Skraidantys vampyrai
- 107 Nuolat auginantys dantis
- 107 Plėšriesiems į bičiulius geriau nesisiūlyti
- 108 Kanopos ir ragai mums ne draugai

115 GAMTOJE ELKIMĖS PROTINGAI

116 GYVŪNŲ VARDŲ RODYKLĖ

Paprastoji angis

AR ANA KONDA?

Mes labai mylim gyvūnus, na labai labai. Kuo pūkuotesnis, gražesnių akyčių padarėlis, tuo ta meilė karštesnė. Meilė bekailliams, žvynuo-
tiems, bekojams, šešiakojams, aštuonkojams, daugiakojams kur kas menkesnė.

Mums labai įdomu apie gyvūnus sužinoti pačių įvairiausių dalykų: kaip atrodo, kur ir kiek laiko gyvena, kaip jie elgiasi, kuo minta, kiek mažylių susilaukia, kaip mato, girdi, uodžia, juda ir panašiai. Mums patinka visokios istorijos ir net pasakos apie juos. Vis dėlto vienas klausimas visada būna pats svarbiausias. Jį užduoda ir vaikai, ir mamos, ir senelės (tėveliai su seneliais irgi norėtų klausti, bet šiek tiek gėdijasi). Tas klausimas labai logiškas ir suprantamas. Pamatę mums nežinomą gyvį iš tolo jo prisibijodami ir išlikę nepaprastai atsargūs klausiamo – ar jis KANDA?!! O žemaičiams, matyt, tokios nemielos anakondos, kad jų klausimas skamba taip: „Ar ana konda?“

Nežinau, kaip jūsų vaikai, maniškiai pamatę didesnį vabalą (net musę!), bet kokį kitą gyvį klausia: „Ar anas konda?“ Išduosiu jums paslaptį (hm, veikiausiai galite knygos toliau ir neskaityti): aš dažniausiai atsakau – nekanda. Kai pažindinu žmones su įvairiausiai gyviais tiek interneto platybėse, tiek per įvairias ekskursijas, susitikimus, irgi išgirstu du pačius svarbiausius klausimus: „Ar kanda? Ar saugu imti?“ Todėl ir nusprendžiau parašyti šią knygą. Nors, tiesą pasakius, nesitikiu, kad dėl to klausimų „ar anas konda?“ bus mažiau.

Norite, kad prie jūsų visokie „negeri“ gyvūnai nagų, uodegų, ragų ir dantų nekištų? Tai visų pirma jums patiems nereikia tų gyvių imti į rankas ir apskritai jų liesti – dėl tų padarų ir truputėlytį dėl jūsų gero-
vės. Žinoma, galima kojos nekelti iš namų ir taip bandyti apsaugoti nuo tykančių baisių pavojų. Ir vis dėlto nėra žmogaus (na, nebent būtų gyvenęs kosminėje stotyje), kuriam gyvenime niekas nebūtų įkandęs. Tiesa, šį kartą nekalbėsiu apie mūsų naminius augintinius. Juk puikiai žinote, kad tiek šeškas, triušis, karvė, kiaulė, arklys, šuo, įnoringa katė, pelytė, žiurkė, žiurkėnas, jūrų paršelis, oi, atsiprašau, kiaulytė, ar jaunesnis brolis (o gal sesė) gali įkąsti. Negana to, dar kandžiojasi dilgėlė ir šaltis! Bet apie juos irgi nekalbėsiu. Pasakosiu apie Lietuvoje ir šiek tiek apie svetur (juk mėgstame keliauti) gyvenančius laukinius besikandžiojančius ir kitaip mus galinčius pravirkdyti laukinius padarus.

Tai sveiki atvykę į žmonių „skriaudėjų“ pasaulį!!

KĄ MUMS BLOGO, NEMALONAUS GALI PADARYTI GYVŪNAI?

Nudilginti (išties tai pašaudyti nuodingomis strėlėmis) – medūzos ar sraigės.

Įkąsti dantimis (tie, kas turi dantis), žandais (taip elgiasi turintys bedantes burnas, pavyzdžiui, vėžliai), mandibulėmis (vabzdžiai, vėžiai), cheliceromis (vorai, erkės). O! kaip įmantriai tie mokslininkai pavadino žandus – mandibulės ir cheliceros.

Įdurti gali visi, kas turi ragus, aštrius plaukelius, spyglius, išaugas arba duriamuosius burnos organus (kaip antai blakės).

Įgelti gali tie, kas turi geluonį (tokie nenaudėliai yra skorpionai, skruzdės, vapsvos, bitės, kamanės). Gyvatės negali įgelti, nes užpaka-lyje neturi geluonies. Gyvatės kanda.

Įžnybti, įkirsti – žnyplėti ir snapuoti gyviai.

Įspirti, nustumti, sutrypti – visi didesni kanopiniai gyvūnai.

Įdrėksti – tie, kam knieti aštrius nagus pagalžsti.

Manot, jau viskas? Nieko panašaus! Dar gali apsisioti, apkakoti, apvemti, apspjauti, nuodais pagąsdinti, apipurkšti rūgštimi, smirdančiu skysčiu ar visokiomis kitokiomis mums nemaloniomis ir pavojingomis medžiagomis. Ir šiaip galima apsinuodyti suvalgius kokį nuodingą pa-darėlį arba, pavyzdžiui, palaižius lėtajam loriui kojytę, o vėliau su juo pasibučiavus.

Ir tai dar ne baisiausia... Blogiausia, kad kai kuriais gyvūnais nau-dojasi visokie virusai, bakterijos, pirmuonys ar grybai ir būtent jie mums yra pavojingiausi, o ne patys gyviai (nuodingosios gyvatės šiuo atveju išimtis).

Labai svarbu suprasti, kad vos keli iš tų gyvių ieško mūsų ketindami tuoj pat nuskriausti. Na, tiesą pasakius, nuskriausti jie nenori, tiesiog trokšta patenkinti savo biologinius poreikius. Štai koks maliarinis uodas ar erkė pasakytų: „Ne dėl savęs aš taip, o dėl savo būsimų vaikučių!“

Šiaip dauguma gyvūnų mūsų vengia, o kanda, žnaibo, bado, gelia ar kitaip skriaudžia tik gindamiesi.

**KAI KURIAIS GYVŪNAIS
NAUDOJASI VISOKIE VIRUSAI,
BAKTERIJOS, PIRMUONYS AR
GRYBAI IR BŪTENT JIE ŽMONĖMS
YRA PAVOJINGIAUSI.**

Ausytoji medūza

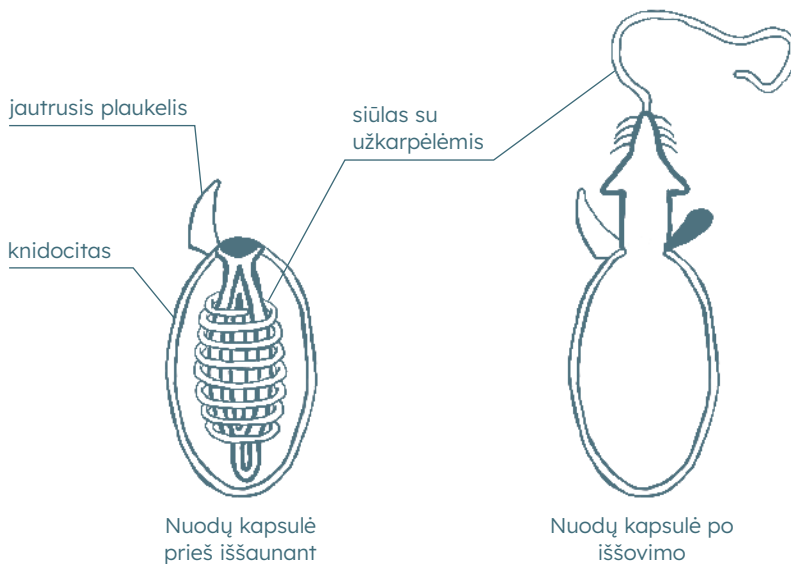

AR ŽELĖ GALI ŠAUDYTI STRĖLĖMIS?

Ir ką gi gali žmogui padaryti tas beveik tik iš vandens sudarytas drebučių masės gumulėlis? Atrodytu, nieko, ir vis dėlto pasaulyje medūzos kasmet „nudilgina“ iki poros milijonų besimaudančių dvikojų ir dėl to dešimtys jų miršta. Žinoma, tik kelių rūšių medūzų nuodai ypač pavojingi. Kubomedūzos, arba kitaip jūrų širšės, nuodai 100 kartų stipresni nei kobros. Galime džiaugtis, kad jos yra atogrąžų jūrų gyventojos ir iki Baltijos neatplaukia (kol kas...). O pas mus gyvena ausytoji, arba paprastoji, medūza, biologų meiliai vadinama Aurelija (lotyniškas jos vardas *Aurelia aurita*), tad toliau pašnekėsime būtent apie ją.

Tai kaip tos medūzos dilgina? Išties jos savo potencialią auką apšaudo nuodingomis strėlėmis. „Nieko sau! Kokiomis dar strėlėmis?“ – paklauskite. Ant medūzų čiuptuvėlių ir apatinėje „skėčio“ dalyje bei jo kraštuose gausu ląstelių, kuriose tūno susuktas siūliukas su pritvirtinta adatėle. Kai kas nors paliečia tos ląstelės „jungiklį“, taigi jautrijų plaukelį, iškart iššauinama strėlytė, o kadangi paprastai paliečiamas didelis medūzos plotas, tai paleidžiama tūkstančiai nuodingų strėlyčių – štai jos ir sukelia skausmą (ypač nuodingų medūzų apšaudytą auką net suparalyžiuoja).

Medūzos dilgiųjų ląstelių schema

Kodėl medūza taip apsiginklavusi? Kad turėtų kuo medžioti visokius jūrų gyvius. Ausytoji medūza žmones irgi apšaudo tomis strėlytėmis, tik jos per silpnos, kad pramuštų mūsų, kaip jai atrodo, dramblio odą, todėl nieko ir nejaučiame. Tiesa, jautresni žmonės jaučia silpną dirginimą. Jei paliesime medūzos kūno viršų, galime būti ramūs – ten tų ląstelių su strėlėmis nėra.

Taigi medūzų geriausiai neliesiti (ypač šiltuose kraštuose) nei vandenyje, nei išmestų ant kranto. Tiesa, vandenyje dažniausiai netyčia prisiliečiame prie beveik peršviečiama padarėlio, nes jo nepastebime. Ir tikrai tikrai nereikia gelbėti medūzos, kur liula ant kranto. Paėmus medūzą portugališkąjį laivelį Ispanijos pakrantėje kelionė gali baigtis ligoninėje. Ir vis dėlto jeigu medūza kažkaip prisilietė, prilipo ir nudilgino, visų pirma reikėtų pirštinėmis ją nuimti, o tada tą vietą gausiai ir gerai nuplauti actu. Jei pažeistas plotas didelis – iškart būtina kreiptis į gydytoją. O geriausia nesimaudyti ten, kur parašyta, kad maudytis dėl medūzų draudžiama.